

mia siirtolaisuuden tutkimukseen. Nähdäkseni uroteko jää tällä kertaa tekemättä. Sutinen ei totuutensaan vyöryttäessään juuri malta jakaa puheenvuoroja muille. Teoria jyrää arkitodellisuuden eikä anna uudiskulttuureille mahdollisuuksia, sillä kulttuurit eivät ole dogman puitteissa aitoja. Valkoisen miehen taakka painaa koomisuuteen saakka. Teksti sinällään on kiihkeää ja nokkelaakin, mutta pelkästään perustason asiavirheet syövät siltä uskottavuutta. Esimerkiksi Atlantan vaihtoehtolu-eella Little Five Pointissa (L5P) vieraillessaan kirjailija väittää alueen tulleen jyrätyksi uuden kulutusvoimaisen nuoren keskiluokan tieltä shoppailu-paratiisiksi Berliinin Kreuzbergin tapaan. Näin ei itse asiassa ole. Käydessäni L5P:ssa toukokuussa 2012 minua tervehtivät enemmänkin crack-mummot, vaihtoehtoradioaseman pitäjät ja hashistuotteiden myyjät kuin 2010-luvun porvarilliset boheemit, bobot, ylihinnoiteltuine loft-asuntoineen. Ehkä Sutinen erehtyi alueesta tai ei ole käynyt paikalla. Kuvatun kaltainen nuorten menestyjien alue toki löytyy pari mailia Little Five Pointsista sivummalle Virginia Highlandin suunnalta. Ihminen on erehtyväinen, Sutinenkin toivottavasti.

Koosteen perusteella on yllättävää, että Ville-Juhani Sutinen sai Silja Pitkäsen kanssa tekemänsä Hiski Salomaa-kirjan ”Värssyjä sieltä ja täältä” (2011) koostetuksi varsin tasapainoiseksi paketiksi vain kuukausia tämän teoksen julkaisemisen jälkeen. Ehkä suurin todistamisen tarve ja pakkomieltainen antipatia saatiin purettua näihin esseisiin, joiden alkuperä on ainakin osin kytköksissä Hiski-kirjan tutkimusmatkoihin. Yliylöntejä, harkittuja tai harkitsemattomia, Itä-Harlemin punainen ruusu todellakin tarjoaa. Pelkästään Michiganin yläniemekkeen suomalaiskulttuurin kutsuminen ”pseudohistorialliseksi amatöörilarppeajien roolipelikokeiluksi jossain Kihniön korvessa” (larpkaus = ”live action roleplaying”, kirj. huom.) olkoon tästä hyvä esimerkki. Tai siirtolaisten rakennustyömaille ja palvelualoille sijoittuvien ensimmäisten työpaikkojen kutsumista vääristyneeksi kulttuuriksi tai harhaksi. Näinkö vähän itsevalitussa ”maanpaossa” Berliinissä asuva nuori esseisti lopulta arvostaa työntekoa ja elannon ansaitsemista ilman yhteiskunnan subventiota? Ehkä hänen äänenpainoissaan on tätä kautta ajan henkeä enemmänkin, eikä aina erityisen rakentavassa valossa.

*Jari Nikkola, tiedottaja
Siirtolaisuusinstituutti*

Seminaareja

Turussa 31.10.2012

Onnistunut Inkeri-ilta Turussa ”Opetelkaa venäjää ja vähentäkää paluumuutto-byrokratiaa”

Turun Pietari-Seura järjesti Inkeri-illan yhteistyössä Turun suomenkielisen työväenopiston kanssa 31.10.2012. Dosentti Toivo Flinkin teemana oli ”Inkerinsuomalaisuus Suomessa itsenäisyyden aikana”. Flinkin esitys perustui hänen juuri ilmestyneeseen kirjaansa ”Pois köyhän panta – Inkerin Liiton historia 1922–1944”. On yllättävää, miten läheiset suhteet Suomen korkeimmalla johdollakin oli ennen toista maailmansotaa inkeriläisiin ja heidän järjestöihinsä. Toisaalta Flinkin esityksestä kävi mainiosti

esille, miten pätevää oli suomalaisten kansanopetus tuolloin. Inkeriläisillä oli myös oma seminaarinsa, josta valmistui korkeatasoisia opettajia.

Inkerin Liiton Pietarin osaston puheenjohtaja, lisensiaatti Wladimir Kokko loi mielenkiintoisen katsauksen Inkerinsuomalaisuuteen nyky-Inkerissä. Paluumuuttojonoihin ei oteta enää uusia hakijoita. Jonossa on tällä hetkellä noin 4 500 päähakijaa. Perheenjäsenineen tulijoita olisi siis noin 15 000 henkeä. Kokon esittämien tilastojen mukaan vuon-

na 2010 inkeriläisten lukumäärä oli 58 000. Vuodesta 2002 lukumäärä on pudonnut peräti 9 000 hengellä. Eniten inkeriläisiä Kokon mukaan on Suomessa (22 500 – perheenjäsenineen tulijoita on ollut n. 35 000 henkeä). Suomen osuus siis vahvistuu jatkossakin.

Wladimir Kokko oli todella huolestunut siitä suuresta työmäärästä, jonka inkeriläiset paluumuuttajat joutuvat tekemään ennen saapumistaan: heidän on suoritettava A2-tasoinen kielikoe, osoitettava venäjän- ja suomenkielillä dokumenteilla biologinen suomalaistaustansa sekä vuokratava etukäteen asunto Suomesta. Viranomaistemme logiikan mukaan paluumuuttaja palaa omaan asuntoon. Niinpä inkeriläiset käyvät vuokraamassa asunnon turistiviisumilla. Kokko piti byrokratiaa liiallisena ja jopa inkeriläisiä sortavana. Mikään muu maahanmuuttajaryhmä ei hänen mukaansa joudu vastaavan byrokratian uhriksi.

FM Mirja Kempainen puhui teemasta ”Venäjän suomalaisista Suomen venäläisiksi – mietittä paluumuuttajien identiteetistä”. Kempainen toi mainiosti esille, miten hyvin heidän perheessään oli huolehditu suomalaisen kulttuurin ja suomen kielen hallinnasta. Suomeen tullessa oli tuskallista huomata, että Suomessa suomalaisuus onkin jotain aivan muuta. Vaikka Kempaisen kaksi peruskouluiäistä lasta ovat täysin suomenkielisiä, oli vanhempi lapsista perheen vastustuksesta huolimatta pakotettu S2-opetukseen (suomi vieraana kielenä –

opetus). Toisaalta opettajille oli yllätys, että lapset osasivat täydellisesti myös venäjää. Mirja Kempainen toi vahvasti esille sen, että kahden kielen osaaminen on rikkaus, ei haitta lapselle. Hän totesi esityksensä loppuksi, että venäjän kielen taidolle on lisääntyvässä määrin kysyntää mm. Pietarin alueella. Hän suositteli, että Suomi panostaisi voimakkaasti venäjän kielen opetukseen.

Allekirjoittaneen teemana oli ”Inkeriläisyyden nykyisyys ja tulevaisuus Suomessa”. Loin aikaperspektiivin vuoteen 2050 eli noin sukupolven päähän. Verrokkiryhmänä käytin Karjalasta 1944 Suomeen siirtyneitä pakolaisia (evakkoja). Sekä inkeriläisillä että Karjalasta tulleilla on huomattavan paljon yhtäläisyyksiä muutto- ja sopeutumisprosessissaan. Siten evakkojen tilanteen analysointi auttaa ennustamaan inkeriläisten tulevaa integroitumisprosessia.

Inkeriläisyys säilynee Suomessa jatkossakin, mikäli määrätyt institutionaaliset edellytykset täyttyvät. Tällaisista voidaan mainita mm. inkeriläisten kattojärjestön saaminen ja arkiston luominen kansallisen muistin tallentamista varten. Edellytyksenä on myös, että kantaväestö toiminnallaan hyväksyy vähemmistön, ja luo edellytykset etnisyyden ylläpitämiseksi (inkeriläisyys oppikirjoihin, inkeriläisille oma liputuspäivä). Kaikki tämä tietysti edellyttää inkeriläisten omaa tahtoa ja aktiivisuutta – ulkopuolelta inkeriläisyyttä ei voida ylläpitää.

Ismo Söderling, johtaja, Siirtolaisuusinstituutti

Karstulan kunta 145-vuotta

”Summassa kuin karstuset Ameriikkaan”*)

Syyskuussa 2012 keskisuomalainen Karstulan kunta juhli 145-vuotista taivaltaan. Juhlan teemaksi oli otettu siirtolaisuus. Näissä merkeissä kunta oli yhteydessä Siirtolaisuusinstituuttiin. Tuloksena oli kunnan siirtolaisuutta esitellyt laaja näyttely ja kak-

si esitelmätilaisuutta. Näyttelyn tuottamisesta vastasi Siirtolaisuusinstituutin tietopalvelupäällikkö Jouni Korkiasaari.

Itse asiassa Karstula on vanhaa Pohjanmaata, eteläisen Pohjanmaan itäisimpiä alueita. Keski-Suomihan ”keksittiin” vasta vuoden 1960 uudessa läänijaossa, jolloin uusi Keski-Suomen lääni muodostettiin pääasiassa vanhan eteläisen Pohjanmaan itäosista ja Savon länsiosista. Siirtolaisuusilmiöl-

*) Karstulalaiselta siirtolaiselta kysyttiin Amerikan rannassa: ”Mitä [valtamerilaiva]linjaa tulit?” Vastaus: ”Ei siellä mitään linjoja ollut, summassa me tultiin”.

tään Karstula on tyypillinen eteläisen Pohjanmaan kunta.

Amerikan kuume levisi 1800-luvulla Pohjanlahden ruotsinkieliseltä rannikolta sisämaahan päin. Kuume saavutti Karstulan 1880-luvulla, jolloin lähtijöitä oli 250 henkeä. Siirtolaisuus nousi merkittäväksi ilmiöksi 1890-luvulla (lähtijöitä 765 henkeä), ja muodostui massaliikkeeksi 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tuolloin lähtijöitä oli peräti 1798 henkeä. Kaikkiaan karstusia lasketaan vuosina 1882–1918 menneen ”Amerikkaan” 3 714 henkeä. Karstulan väkiluku oli 1800-luvun viimeisenä päivänä 9 079 henkeä (STV 1902). Vuonna 1941 laskettiin, että Pohjois-Amerikassa oli noin kaksi tuhatta Karstulan seurakunnan kirjoissa olevaa henkeä (Roiko-Jokela 1998, 107).

Karstulan eteläpohjalainen siirtolaisuusluonne näkyy hyvin myös professori Reino Keron tunnetussa kartassa, joka kuvaa amerikansiirtolaisten kunnittaista väestöosuutta vuosina 1870–1914: mitä tummempi väri kunnalla on, sitä suurempi osuus kunnan väestöstä lähti siirtolaiseksi. Tässä Keron kartassa Karstula on tummimman värin alueella (lähtijöitä vähintään 10 % väestöstä). Karstula on eteläiselle Pohjanmaalle sijoittuvan yhtenäisen tumman alueen kaikkein itäisin kunta (Kero 1974, 51). Jos kartan värit avataan numeroiksi, on Karstula 10,7 promillen siirtolaisuudellaan sijalla 17, yhdessä neljän muun kunnan kanssa. Selvä kärkisija tässä luettelossa on Uudella-Kaarlepyyllä (16,7 %) ja yhtä selvä toinen sija Toholammilla (15,9 %). Sen sijaan loput ”tumman värin kunnat” sijoittuvat melko tasaiseen jonoon Alajärvestä (13,6 %) alaspäin. (Poimittu Keron taulukosta Appendix A, Kero 1974, 217–232)

Siirtolaisuuden suhteellisen voimakkuuden laskeminen on kuitenkin vaikeaa. Lähtijöiden määrä on voimakkaasti sidoksissa valittuun ajalliseen tarkastelujaksoon, sillä siirtolaisuus oli nimittäin ilmiönä eri vahvuista eri paikoissa ja eri aikana. Jos tarkastelujaksoksi otetaan vuodet 1882–1918, nousee Karstulan suhteellista siirtolaisuutta osoittava luku 12,2 promilleen (Amerikan kuume iskee: Siirtolaisuus 1860–1945).

Karstusten Amerikkaan meno seuraili pääpiirteissään yleisen suomalaisen siirtolaisuuden valtavirtailmiöitä. Muutama piirre on syytä nostaa esiin. Sosiaaliselta rakenteeltaan Karstulan lähtijät poikkesivat koko Suomen lähtijäprofiilista. Vuosina

1893–1914 lähtijät olivat valtakunnan tasolla pääasiassa talollisia (30 %), mäkitupalaisia (27 %) tai itsellisiä (20%) (laskettu taulukosta 9, Kero 1974, 82). Karstulasta lähtijät sen sijaan olivat vuosina 1899–1902 itsellisiä (31 %), torppareita (24 %) tai talollisia (21%) (Roiko-Jokela 1998, 109).

Karstulasta lähteneiden poikkeava sosiaalinen profiili selittyy sillä, että siirtolaisten yleinen profiili rakentui suurelta osin (Etelä-)Pohjanmaan maanviljelysvaltaisen elinkeinorakenteen varaan. Karstula sen sijaan oli myös teollisuuspaikkakunta. Huomattava työllistäjä oli ollut Kimingin ruukki, joka jalosti kummatkin luokitukset sisältävät myös luokituksessa mainitun ryhmän lapset. Siis talolliset = talolliset ja heidän lapsensa, mäkitupalaiset = mäkitupalaiset ja heidän lapsensa. Tuolloin ihminen luokiteltiin sosiaaliselta asemaltaan vanhempiansa (käytännössä isän) sosiaaliryhmään, kunnes oli itse saavuttanut oman paikkansa sosiaalisessa hierarkiassa. Siis talollisen pojan kategoriasta pääsi pois esim. hankkimalla oman talon tai ryhtymällä vuokratilajelijäksi (torppariksi) tai rupeamalla rengiksi. Kaksi viimeainittua vaihtoehtoa merkitsivät tietenkin sosiaalisen aseman laskua.

ti järvimalmista kankirautaa. Parhaimmillaan ruukki työllisti eri tehtävissä yli sata henkeä. Ruukki sulki ovensa vuonna 1897. Myös sahapuun kaato ja kuljetus tarjosi karstusille työtä – toisin kuin yleensä Etelä-Pohjanmaalla. (Rautiainen 1998, 134–142, 163–169).

Dollareita Karstulaan

Karstula hyötyi Amerikkaan menosta rahallisesti. Kirjattuja rahalähetyksiä tuli kuntaan niin paljon, että sinne oli tarinan mukaan perustettava postikonttori vuonna 1883. Konttorin kautta vuonna 1889 tuli 220 rahalähetystä, arvoltaan lähes 70 000 markkaa. On arvioitu, että kirjaamattomasti esim. tavallisiin kirjeisiin sullottuna samana vuonna kuntaan olisi tullut 10 000 markkaa, yhteensä siis 80 000 markkaa. (Hänninen 1990, 363–364). Kun maatyömiehen päiväpalkka kesällä talon ruuassa oli noin 1,37 markkaa päivässä (Suomen Taloushistoria 3 (1983), Taulukko 13.1) voidaan laskea, että rahasumma vastasi yli 58 000 päivän palkkaa. Jos reaaliset kesäkuukaudet (tässä 6 kuukautta) otetaan huomioon sekä myös sunnuntaiden olemassaolo, olisi summan koostamiseen yhdessä kesässä tarvittu 374 maatyömiehen työpanos.

Mihin rahat sitten menivät? Ainakin eräs keskeinen ”rahareikä” oli matkalipun hinnan takaisin maksaminen. Tuolloin tapana oli hankkia 6–8 rahoittajalta lainaa yhteensä 300 markkaa matkarahaksi. Laina maksettiin takaisin tavallisesti jo puolen vuoden sisällä (Sanomalehti Suomalainen 21.2.1989, lainattu Roiko-Jokela 1998, 110) Joka tapauksessa Amerikan rahaa oli tuolloin liikkeellä niin paljon, että lentävän lauseen mukaan Karstulan rahayksikkö oli dollari.

Karstuset Neuvosto-Karjalassa

Karstusten Amerikkaan muuttoon liittyy myös jatko-muuttoa Neuvosto-Karjalaan. Etenkin suuren lama-kauden koetellessa Pohjois-Amerikan työmarkkinoita, värvättiin suomalaisjohtoiseen ja suomenkieliseen Neuvosto-Karjalaan työvoimaa. Kun Stalinin suuri terrori muutamaa vuotta myöhemmin alkoi, oli monen Karjalaan menneen kohtalo karu. Eila Lahti-Argutinan kokoama vainouhrien luettelo tuntee kaksi Karstulassa syntynyttä ja vuonna 1932 Kanadasta edelleen muuttanutta miestä. Kumpi-

kinammuttiin vuonna 1938. Jos naapuripitäjissä (Kivijärvi, Saarijärvi ja Pylkönmäki) syntyneet otetaan mukaan, on luettelossa 13 miestä lisää: heistä kahdeksan ammuttiin, kolme kuoli leireillä ja kaksi vapautettiin hengissä. (Venäjänsuomalaiset vainouhrit Neuvostoliitossa (1930–1950)). Koska Lahti-Argutinan urauurtava työ ei mittavuudestaan huolimatta ole kaikenkattava, ovat esitetyt luvut vähimmäismääriä. Luvut tulevat jatkotutkimuksen valossa todennäköisesti kasvamaan.

Jotta artikkeli ei päättyisi alavireisesti, on syytä kertoa myös onnellinen tarina. Karstulan Kimingistä lähti vuonna 1927 Pohjois-Amerikkaan tuolloin 21-vuotias Onni Friman. Työskenneltyään mm. kaimos- ja metsätoissa Kanadassa ja viljankorjuussa Yhdysvalloissa, hän tuli vuonna 1935 värväytyksi Neuvosto-Karjalaan. Merimatkan jälkeen noustiin maihin Leningradissa, josta matka jatkui junalla pohjoiseen Kuolan niemimaalle. Inarin korkeudella sijaitsevan Imandra-järven itäpuolella oli metsätyömaa, käytännössä vankileiri. Siellä Onni huolsi metsätyömiesten työkaluja yli kolme vuotta.

Työmaalla Onni tutustui erääseen alajärveläiseen, jonka kanssa hän alkoi suunnitella pakoa Suomeen: rajallehan oli ”vain” noin 400 kilometriä. Suksilla matka kyllä sujui. ”Vapaus tai kuolema”, ajatteli Onni. Karkumatkaa suunnittelevien onnistui hankkia kartta ja kompassi. Myös sukset saatiin, ja jo alkusyksystä lähtien miehet harjoittelivat hiihtoa. Matkat pitivät harjoittelun myötä. Lähtöpäivän lähetessä Onni alkoi myös ”jemmata” osan päivittäisestä ruuastaan matkaevääksi.

Kylmänä, pakkaslunta satavana tammikuun 25. päivän iltana 1938 karkulaiset alkoivat pilvisessä kuutamossa hiihtää kohti Suomen rajaa. Miehet hiihtivät etupäässä öiseen aikaan ja piilossa pysyen. Usean päivän hiihdon jälkeen alajärveläinen matkaveri uupui. Hän kehotti Onnia jatkamaan lähellä olevalle rajalle. Onni jatkoi yksin matkaansa, ja rajalinja tulikin pian vastaan. Rajan takana Onni tapasi suomalaisen vartiokoiran, jonka kanssa hän hiihteli rajavartijoiden mökille. Sukset seinälle nostettuaan Onni astui sisään ja virkkoi: ”Minä tuun Venäjältä, ja pitäisi päästä kotia Karstulaan”. Myös uupunut alajärveläinen saapui Suomeen seuraavana päivänä. (Perämäki 1993, 48–50).

*Markku Mattila, aluepäällikkö
Siirtolaisuusinstituutti*

Siirtolaisuusinstituutti 23.10.2012

MEV-seminaari

Siirtolaisuusinstituutissa pidettiin MEV-seminaari 23.10.2012. Teemana oli *Foreign Labour Migration in Russia*. Kaikki puhujat olivat Petrozavodsk State Universitystä: Ph.D., Senior Researcher Maria Pitukhina (kuvassa vas.), Dr., Chief Researcher Svetlana Sigova, seminaarin pj. tutkimusjohtaja Elli Heikkilä, ja Ph.D., Senior Researcher, Ilya Pennie. Seminaariesitelmät löytyvät linkistä: http://www.migrationinstitute.fi/vkal/siport.php?subaction=showfull&id=1351066134&archive=&start_from=&ucat=&.

Voimatalo, Helsinki 25.10.2012

Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina –seminaari

Siirtolaisuusinstituutti järjesti yhteistyössä Ulkosuomalaisparlamentin ja Väestöliiton kanssa Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina -seminaarin 25.10.2012. Seminaariin osallistui 65 henkeä kymmenestä eri maasta. Seminaariohjelmistossa oli myös paneeli Miten Suomi kohtaa monikulttuuriset avioliitot. Panelisteina olivat projektipäällikkö Hanna Kinnunen (kuvassa järjestyksessä vas.), Monikulttuuriyhdistys Familia Club, YTT, yliopettaja Hannu Sirkkilä, Humanistinen ammattikorkeakoulu, paneelin vetäjä, psykologi Päivi Oksi-Walter, Tampereen kaupunki, Avopalvelut, kirjailija Brita Jokinen-Morris ja tutkija Lassi Lainiala, Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos. Kuva: Satu Löppönen.

Tucson, Arizona 8.–11.11.2012

FinnFest

Amerikansuomalaisten jokavuotinen FinnFest-festivaali pidettiin tänä vuonna Arizonan Tucsonissa. Siirtolaisuusinstituutin edustajina tapahtumaan osallistuivat tietopalvelupäällikkö Jouni Korkiasaari ja hallintopäällikkö Kirsi Sainio.

Korkiasaari piti nelipäiväisessä tapahtumassa neljä esitelmää, jotka käsittelivät viime vuosien maahanmuuttoa Suomeen, suomalaista nimityskäytäntöä sukututkijan näkökulmasta sekä amerikansuomalaisia "maamerkkejä" (rakennuksia, paikannimiä, muistomerkkejä yms.) nykypäivän Amerikassa.

FinnFestin "sydänpaikalla" Torilla instituutilla oli oma pöytä, jossa esiteltiin instituutin toimintaa, myytiin julkaisuja ja etsittiin siirtolaisjuuriaan tutkiville tietoja siirtolaisrekisteristä sekä annettiin neuvoja suomalaisen sukututkimuksen kiemuroista.

Festivaalipaikasta ja -ajankohdasta johtuen osallistujamäärä oli tavanomaista pienempi. Oli

kuitenkin yllättävää havaita, että Arizona näytti tulleen monen amerikansuomalaisen vaihtoehdoksi Floridalle, johon muutetaan eläkepäiviksi joko pysyvästi tai ainakin talviajaksi. Myös Suomesta parin viime vuosikymmenen aikana tulleita "uussiirtolaisia" oli juhlilla ilahduttavan paljon.

Vuoden 2013 FinnFest pidetään Amerikan suomalaisimmalla alueella, Michiganin Hancockissa, juhannuksen aikoihin. Siitä odotetaan jälleen suurta tapahtumaa. Kaupungin ja lähialueiden hotellit ja motellit on järjestäjien mukaan jo nyt lähes kaikki varattu festivaalivieraille.

Jouni Korkiasaari, Siirtolaisuusinstituutti

Kirsi Sainio opastamassa instituutin palveluista kiinnostuneita FinnFest-torilla.

Jouni Korkiasaaren neljällä luennolla luennolla oli kuulijoita salin täydeltä. Kuvassa alla sukututkimusluennolle osallistuneet. Kuvat: Jouni Korkiasaari.

